

Azərbaycan tarixində insanların yaddaşında silinməyən izlər qoyan hadisələrin sayı kifayət qədərdir. Xüsusilə, müstəqillik tarixi ilə əlaqədar bunu qeyd etmək yerinə düşər. Hər bir xalqın gərgin mübarizə nəticəsində əldə etdiyi nailiyyətlərlə dolu tarixi var. Bu yolda ədalət axtaran, milli şüurun formalaşmasına çalışan, siyasi iradə nümayiş etdirən, vətəndaşları düşünən cəfakəş şəxsiyyətlərin rolu damlmazdır.

1917-ci ilin fevral ayında Rusiyada baş vermiş inqilab nəticəsində çar rejiminin devrilməsi səbəbindən monarxiyaya son qoyuldu. Hakimiyyətə gələn Müvəqqəti hökumət Müəssislər Məclisinə seçkilər keçirdi. Lakin həmin hökumət uzun müddət hakimiyyətdə qala bilmədi və 1917-ci ilin oktyabrında hakimiyyət çevrilişi baş verdi. Cənubi Qafqazdan Müəssislər Məclisinə seçilən deputatlar Rusiyaya gedə bilmədilər. Onlar 1918-ci il fevralın 14-də Tiflisdə Cənubi Qafqazın ali hakimiyyət orqanı olan Zaqafqaziya Seymini-Zaqafqaziya parlamentini yaratdılar. Seymdə Müsəlman Fraksiyasının Müəssislər Məclisinə seçkilər zamanı Azərbaycanın, habelə bütün Cənubi Qafqazın bir milyondan çox türk-müsəlman

seçicisinin səsini qazanmış 44 deputat təmsil edirdi. Dövlət dumalarında olduğu kimi, Zaqafqaziya Seyminin də əsas üzvləri Azərbaycan nümayəndələri idilər. 1918-ci il mayın 25-də gürcü nümayəndələr Seymdən çıxdılar və mayın 26-da Gürcüstanın müstəqilliyini elan etdilər. 1918-ci il mayın 27-də Müsəlman Fraksiyasının, yəni Zaqafqaziya müsəlman şurasının (Zaqafqaziya müsəlman parlamentinin) üzvləri ayrıca iclas keçirərək Azərbaycanın müstəqilliyini elan etdilər. Bu məqsədlə Zaqafqaziya müsəlman şurası özünü Azərbaycan Parlamenti elan etdi. Həmin iclasda Azərbaycan Milli Şurasının rəyasət heyəti və Məhəmməd Əmin Rəsulzadə sədr seçildi.

1918-ci il mayın 28-də Məhəm-

məd Əmin Rəsulzadənin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920) müsəlman Şərqi ilk dünyəvi demokratik dövlət yaradıldı, Azərbaycan milli şurası "İstiqlaliyyət Bəyannaməsi" ilə Azərbaycanın şimal torpaqlarında Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti yarandığını elan etdi. Bu, türk və islam dünyasında

ilk parlamentli respublika və ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət nümunəsi idi. Azərbaycan müvəqqəti hökumətinin ilk başçısı Fətəli Xan Xoyski idi. Milli Şura 10 gün Tiflisdə işlədikdən sonra Gəncəyə köçürüldü. Yalnız 1918-ci ilin sentyabrında Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən Bakı daşnak-rus qüvvələrdən təmizləndikdən

sonra milli hökumət Gəncədən Bakıya köçdü. Çox mürəkkəb şəraitdə fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, xalqımızın milli oyanışını əbədi etməyə çalışan Cümhuriyyət Hökuməti və Parlamenti elmin, təhsilin və xalq maarifinin, səhiyyənin inkişafını diqqət mərkəzində saxladı. Ölkənin hərr yerində müxtəlif pillədən olan mə-

təblər, gimnaziyalar, qız məktəbləri, uşaq bağçaları, qısamüddətli müəllim kursları, kitabxanalar açıldı, kənd yerlərində xəstəxana və feldşer məntəqələri şəbəkəsi yaradıldı. Habelə ölkənin başı üstünü alan xarici müdaxilə təhlükəsini sovuşdurmaq məqsədilə gənc respublikanın beynəlxalq aləmdə tanınması üçün də böyük iş aparıldı. İlk dəfə qadınlara seçim hüququ taniyan və qadın-kişi bərabərliyini təmin edən, o cümlədən milli ordu, milli pul, milli bank, azad seçkilər, beynəlxalq əlaqələr, iqtisadi islahat həyata keçirən cümhuriyyət beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanındı.

Azərbaycan Demokratik Respublikasını 4 iyun 1918-ci ildə rəsmi surətdə taniyan ilk dövlət Osmanlı dövləti olub. 1918-ci il 9 noyabr tarixində Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin təklifi əsasında Azərbaycan Demokratik Respublikasının üçrəngli bayrağı qəbul edilib. O vaxta qədər bayraq qırımızı rəngdə idi. Azərbaycan Demokratik Respublikası gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə

cəmi 23 ay fəaliyyət göstərə bildi. Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyəti bolşeviklərin hücumuna məruz qalaraq devrildi. Beləliklə, sovetlər birliyi Azərbaycanı məcburi surətdə öz tərkibinə daxil etdi. Bütün bunlara baxmayaraq, istiqlal ideyası yaşadı və 1991-ci ildə Sovet İmperiyasının süqutu ilə Azərbaycan öz müstəqilliyini elan etdi.

Bakıda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin şərəfinə İstiqlal bəyannaməsi abidəsi ucaldılıb.

Müstəqillik Günü 1991-ci ildən 2021-ci ilədək Respublika Günü adlandırılıb. Milli Məclisin 15 oktyabr 2021-ci il tarixli plenar iclasında "Müstəqillik Günü haqqında" yeni qanun qəbul edilib. Elə həmin gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən "Müstəqillik Günü haqqında" qanun təsdiqlənib. Həmin qanunun təsdiqlənməsi ilə 28 May - Respublika Günü adını dəyişdirilərək Müstəqillik Günü elan edilib.

Aygün İBRAHİMOVA,
"Respublika".